

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 7 1 5 2 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Torek, 30. maj 2017 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpišujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Odločanje v skupnosti

1.1. Opredelite prisilo kot obliko družbene moči.

(1 točka)

1.2. Kateri sociolog – glede na vir legitimnosti – razlikuje tri tipe oblasti?

(1 točka)

Vir 1

»Trud za firerja« je spodbujal iniciativnost, ustvarjal pritiske in prinašal zakonodajo – vse to na način, ki je bil skladen s tistim, kar naj bi bili Hitlerjevi cilji, in to brez diktatorja, ki bi moral diktirati. Po besedah tiskovnega predstavnika Otta Dietricha sta bili leti 1935 in 1936, ko je Hitler postal »absolutni vladar, ki je bil na preži za novimi dejanji«, najpomembnejši za njegovo preobrazbo iz »lokalnega reformista in socialnega voditelja ljudstva v kasnejšega vratolomneža zunanje politike in kockarja mednarodne politike«.

(Kershaw, I. (2012): Hitler, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 318, 319)

1.3. Kateri tip oblasti je razviden iz vira 1? Navedite ga in predstavite dve njegovi značilnosti.

Navedba: _____
(1)

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)
(3 točke)

1.4. Opredelite državo v ožjem pomenu.

(1 točka)

- 1.5. Glede na odnos med državno oblastjo in prebivalstvom ločimo dve obliki političnih sistemov. Poimenujte ju.

Prva oblika: _____ (1)

Druga oblika: _____ (1)
(2 točki)

- 1.6. Predstavite tri značilnosti ene od v vprašanju 1.5. navedenih oblik.

V vprašanju 1.5. izbrana oblika: _____

Prva značilnost: _____ (1)

Druga značilnost: _____ (1)

Tretja značilnost: _____ (1)
(3 točke)

- 1.7. Opredelite pozitivni in negativni nacionalizem. Za vsakega navedite tudi konkreten primer.

Pozitivni nacionalizem: _____ (1)

Primer: _____ (1)

Negativni nacionalizem: _____ (1)

Primer: _____ (1)
(4 točke)

1.8. Navedite dva razloga za povečanje nekonvencionalne politične participacije.

Prvi razlog: _____

_____ (1)

Drugi razlog: _____

_____ (1)
(2 točki)

1.9. Kaj so politične stranke?

_____ (2 točki)

1.10. Kako imenujemo pojav, ko se ljudje iz različnih razlogov ne udeležujejo volitev?

_____ (1 točka)

2. Izzivi sodobnega sveta

Vir 1

Sodobna komunikacijska tehnologija omogoča, da določeni kulturni pojavi niso več vezani na prostor, in to na dva načina. Prvič, obstaja množica pojavov, vključno z vidiki »mladinske kulture«, prestižnimi proizvodi od pločevink Coca-Cole do zgoščenk s popularno glasbo, kavbojk, popularnih filmov in političnih vprašanj, kakršno je okoljska kriza, tako v globalnem (povsod) kot v lokalnem (na določenih območjih) merilu hkrati. Drugič: reaktivno letalo omogoča vedno večji množici ljudi, da hitro in udobno potuje po vsem svetu, telefoni, faksi, internet in računalniški video sistemi pa načelno omogočajo komunikacijo z ljudmi vsepovsod, kjerkoli in kadarkoli. Ni več mogoče trditi, da prostor predstavlja kako posebno prepreko med »kulturami«.

(Eriksen, T. H. (2009): Majhni kraji, velike teme, Aristej, Maribor, str. 346–347)

2.1. Katero razsežnost (vidik) globalizacije nakazuje vir 1?

_____ (1 točka)

2.2. Navedite še eno razsežnost (vidik) globalizacije in jo na kratko razložite.

Navedba: _____ (1)

Razlaga: _____

_____ (2)
(3 točke)

2.3. Kako imenujemo pojav, ko prostor ne pomeni posebne prepreke med kulturami, kakor je omenjeno v viru 1?

_____ (1 točka)

2.4. S čim je – glede na vir 1 – povezan ta pojav (glejte odgovor na vprašanje 2.3.)?

_____ (2 točki)

2.5. Vir 1 omenja tudi okoljsko (ekološko) krizo. Navedite in na kratko razložite dva globalna ekološka problema.

Navedba in razlaga prvega ekološkega problema: _____

(2)

Navedba in razlaga drugega ekološkega problema: _____

(2)
(4 točke)

2.6. Kaj je ekotehnološki optimizem?

(1 točka)

2.7. Pojasnite povezanost med globalizacijo in globalno neenakostjo.

(3 točke)

Vir 2

Nič drugače kot z umrljivostjo ni bilo z rodnostjo, ki se je vse dolgo 19. stoletje zmanjševala; reprodukcija je med letoma 1930 in 1950 skoraj povsod dosegla raven nadomeščanja generacije staršev in dokaj tesno sledila ekonomskemu napredku: proces se je bolj zgodaj začel v »razviti« severni in zahodni Evropi, z zamudo v sredozemskih predelih in v obširnih delih Rusije, vzhodne Evrope in Balkana. V povojnem obdobju se je ponekod v zahodni Evropi rodnost nekoliko povečala ali ostala na isti ravni, vendar je v sedemdesetih letih povsod občutno upadla; rodnost se je na celini znižala povprečno na 1,5 otroka na žensko, kar je precej pod ravnijo obnavljanja prebivalstva.

(Livi Bacci, M. (2005): Prebivalstvo v zgodovini Evrope, Založba /*cf., Ljubljana, str. 207, 208)

- 2.8. Kako je bilo – glede na vir 2 – padanje rodnosti v Evropi povezano z gospodarsko razvitostjo posameznih območij?

(1 točka)

- 2.9. Koliko otrok na žensko v rodni dobi se mora roditi, da je dolgoročno zagotovljeno enostavno obnavljanje prebivalstva? Navedite vrednost te mere rodnosti.

(1 točka)

- 2.10. Kako padanje rodnosti in smrtnosti vplivata na starostno strukturo prebivalstva Evrope?

(1 točka)

- 2.11. Pojasnite vpliv asimetrične delitve družinskih vlog na padanje rodnosti v modernih družbah.

(2 točki)

3. Šolanje

3.1. S katerim tujim strokovnim izrazom lahko nadomestimo besedno zvezo vzgoja in izobraževanje?

(1 točka)

3.2. Kdaj je v Evropi nastopila potreba po šolah za ljudstvo in po množični pismenosti in s katerimi idejami/gibanjem je bila povezana?

Časovna umestitev (stoletje): _____

(1)

Poimenovanje idej/gibanja: _____

(1)

(2 točki)

3.3. Zakaj je bila uvedba obveznega šolanja za vse potrebna sestavina modernizacijskih procesov? V odgovor vključite tri različne vidike prispevka šole k modernizaciji.

(3 točke)

3.4. Razložite, kaj pomeni formalna odprtost modernih šolskih sistemov.

(2 točki)

Vir 1

Weber ni zaupal v imanentno vrednost izobraževanja nasploh, bil je mnenja, da izobraževanje, zlasti opredmeteno v spričevalih in diplomah, funkcionira kot instrument v zagotavljanju privilegirane položaja in oblikovanja zaprtih privilegiranih skupin.

(Prirejeno po: Weber, M. (1978): *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*, Berkeley, University of California Press, str. 83)

3.5. Pojasnite vlogo šole kot dejavnika pridobljenega družbenega statusa. Lahko si pomagate z virom 1.

(2 točki)

Vir 2

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Avstrija	14,5	17,6	17,7	17,7	18,1	19,1
Belgija	27,1	30,7	31,0	31,4	31,9	32,4
Finska	32,3	34,5	34,9	36,4	36,5	35,7
Madžarska	14,0	17,0	17,8	17,9	19,1	19,8
Nemčija	22,5	24,5	24,2	24,3	25,1	26,3
Slovenija	15,7	20,0	21,5	22,9	21,9	22,5
EU	18,9	22,2	22,8	22,9	21,9	22,5

Delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo za izbrane države EU

(http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/SRS/2/PDF/delez%20prebivalstva%20s%20terciarno%20izobrazbo.pdf, povzeto po Eurostat 2011. Pridobljeno: 10. 10. 2015.)

- 3.6. Razložite ekspanzijo šolanja v sodobnih družbah, ki jo na terciarni ravni prikazujejo podatki v viru 2. V razlago vključite dva vidika/dve dimenziji tega pojava.

(4 točke)

Vir 3

Isti ljudje pojasnjujejo, da so sami prišli do svojega znanja in vrednot veliko pogosteje izven šole kakor z njeno pomočjo. Svoje poznavanje dejstev in razumevanje življenja so, kot trdijo, pridobili od prijateljev, iz TV oddaj, s pomočjo branja knjig, iz izkušenj ali preprosto kar na ulici.

Nameravam pokazati, da je inverzija šole mogoča: da smo lahko notranje motivirani za učenje, namesto da zaposlujemo učitelje, ki od zunaj inducirajo voljo do učenja in silijo v porabo časa za to; da lahko zagotovimo učečim se posameznikom nove povezave s svetom, ki bodo nadomestili učne programe, posredovane s pomočjo učiteljev. Poskusil bom vzpostaviti razlikovanje med šolanjem in učenjem.

(<http://www.nybooks.com/articles/archives/1971/jan/07/a-special-supplement-education-without-school-how-/>. Pridobljeno: 15. 10. 2015.)

- 3.7. Predstavite koncept »razšolanja šole«. Kdo je njegov avtor?

Predstavitev koncepta: _____

(2)

Avtor: _____

(1)
(3 točke)

3.8. Pojasnite vlogo kulturnega kapitala v šolski uspešnosti posameznikov.

(2 točki)

3.9. Kateri avtor se je v svoji interpretaciji neenakosti šolskih dosežkov opiral na koncept kulturnega kapitala? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Louis Altusser
- B Michael Apple
- C Pierre Bourdieu
- D Talcott Parsons

(1 točka)

4. Množični mediji in komunikacije

4.1. Mediji prinašajo odkrita in prikrita sporočila. Pojasnite razlike med obema vrstama sporočil.

(2 točki)

4.2. Kateri raziskovalec medijev je avtor trditve: »Medij je sporočilo.«?

(1 točka)

4.3. Navedite značilnosti javnih in zasebnih (komercialnih) medijskih sistemov glede razumevanja in obravnavanja občinstva (gledalci, poslušalci, bralci).

Značilnosti javnih medijskih sistemov:

(2)

Značilnosti zasebnih (komercialnih) medijskih sistemov:

(2)

(4 točke)

4.4. Kako imenujemo družbene interpretacije, ki z načinom predstavljanja v medijih soustvarjajo pomene in razumevanje družbenih dogodkov, pojavov in družbenih skupin?

(1 točka)

- 4.5. Nekateri novinarji in medijski ustvarjalci trdijo, da mediji zgolj zbirajo in javnosti na nevtralen način posredujejo vsebine in informacije. Številni se s tem ne strinjajo. Navedite dva argumenta, s katerima bi lahko zavrnili trditve o nevtralnosti medijev, in enega ponazorite s primerom.

Prvi argument: _____ (1)

Drugi argument: _____ (1)

Primer: _____ (1)
(3 točke)

- 4.6. Razložite pojem »medijski imperializem«.

_____ (3 točke)

Vir 1

Ljudje oziroma naši geni smo si v 99,9 odstotka enaki, preostanek, 0,1 odstotka genoma, po katerem smo si različni, pa je ključen za razumevanje, zakaj je nekdo dovzeten za določeno bolezen, drugi pa ni. Bolj kot podobnosti so torej za znanstvenike zanimive razlike. Kakšne so v človeškem genomu in kako so razporejene po rasah in geografskih lokacijah, prikazuje najnovejši in do zdaj najboljše katalog variacij človeškega genoma. Sestavila ga je mednarodna skupina znanstvenikov iz ZDA, Velike Britanije, Kitajske, Nemčije in Kanade, ki sicer sodelujejo v konzorciju projekta 1000 genomov. Pred dnevi so rezultate dveh študij, ki sta vodili do tega kataloga, objavili ter pojasnili v dveh člankih v najnovejši spletni izdaji znanstvene revije Nature.

(Delo, 8. 10. 2015, priloga Znanost)

- 4.7. Množičnim medijem pripisujemo več funkcij. Katero funkcijo medijev opravlja članek, ki je predstavljen v viru 1? Navedite še druge tri temeljne funkcije medijev.

Navedba funkcije: _____ (1)

Prva navedba: _____ (1)

Druga navedba: _____ (1)

Tretja navedba: _____ (1)
(4 točke)

- 4.8. Televizija velja za najmlajšega od tradicionalnih medijev. Kdaj se televizija prvič predstavi širšemu občinstvu?

- A v začetku tridesetih let prejšnjega stoletja
- B v začetku štiridesetih let prejšnjega stoletja
- C v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja
- D v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja

(1 točka)

- 4.9. Navedite medij, ki ga ne uvrščamo med tako imenovane tradicionalne medije.

_____ (1 točka)

Prazna stran